

Situace v 90. letech v Čechách

- vzorem prokletí básníci
- ruchovci a lumírovci pro ně byli konzervativní

Fin de siècle

- konec století; označení atmosféry dekadentních literárních a uměleckých směrů z konce 19. století.
- krize hodnot; společnost pocituje ztrátu ideálů, dominantním pocitem byl smutek a za jedinou jistotu považovali smrt (hlavně mladá generace)

MANIFEST ČESKÉ MODERNY

- 1895 vydáno v časopise ROZHLEDY
- autorem je Machar

Znaky

- nesouhlas s vládnoucí politikou
- svoboda tvorby
- odpor vůči církvi
- literární kritika vlastním směrem
- odmítání umělé lidové tvorby = napodobování
- kontakt se světovou literaturou
- kritika nacionalismu – planého vlastenectví

Program

- sociální: snaha pomáhat dělníkům, místo buržoazii
- kulturní:
  - navazují např. na Nerudu; kritika sbírání cizích nápadů (proti eklektikům)
  - chtěli více lyriky
  - kritika jakožto vlastní umělecký směr

Malířství

- reakce na naturalismus a impresionismus
- motivy: přírodní, portréty, atmosféra, hra světla a stínů
- představitelé: F. Bílek, J. Zrzavý

Josef Svatopluk Machar

- ve Vídni pracoval jako úředník (velký nadšenec pro Čechy)
- po roce 1918 ho TGM pozval zpět do Čech, ale byl z poměrů zde panujících zklamán a zkritizoval je
- neměl rád křesťanství

CONFITEOR I – III – lyrický deník moderního člověka

TRISTIUM VINDOBONA – uvědomuje si vztah k lidu; tzv. žalozpěvy z Vídně

ZDE BY MĚLI KVĚST RŮŽE – básnická sbírka věnována ženám

SVĚDOMÍ VĚKŮ – cyklus

- **V ZÁŘI HELÉNSKÉHO SLUNCE** – antika
- **JED Z JUDEY** – antika
- **BARBAŘI** – středověk
- **KAM TO SPĚJE** – současnost – hodně kritizováno (zde už jeho tvorba upadá)

Antonín Sova

- přítel rodiny Vrchlických
- po příchodu do Prahy se stává ředitelem Městské knihovny

- z Prahy byl nešťastný (byl zvyklý na vesnici)
- po 1. sv. válce je jeho tvorba nacionalistická

KVĚTY INTIMNÍCH NÁLAD – hodně o popisu barev, zvyků, nálad; vliv impresionismu

Z MÉHO KRAJE – vliv impresionismu

SOUCIT A VZDOR – spíše intelektuální záležitost; vliv symbolismu; o společnosti

VYBOUŘENÉ SMUTKY -

DOBRODRUŽSTVÍ ODVAHY –

- psal i povídky a romány

VÝPRAVA CHUDÝCH – částečná autobiografie

Otokar Březina

- vlastní jméno: Václav Jebavý
- symbolismus, dekadence
- v Počátkách má rodný dům
- introvert; celý život studoval filozofické spisy
- učitel v Jaroměři (neměl rád děti)
- žil notářsky, unikál od společnosti ke knihám
- účast na Manifestu české moderny, ale obhajoval i realismus (+ analýzu)
- básnické sbírky o lidské bolesti, chudobě, utrpení...

TAJEMNÉ DÁLKY – řeší vztah k matce; citové prožitky

SVÍTÁNÍ NA ZÁPADĚ – (název je oxymoron)

- základem až forma církevní (žalmy, písně...); velký pesimismus

VĚTRY OD PÓLŮ – hodně rozmluv s Bohem (nejvyšší mocí); nejidealističtější

STAVITELÉ CHRÁMŮ

- hodně básní bez rýmů; jedna z nejmodernějších z té doby
- hodně se ubírá ke hvězdám (vesmír)
- kritici ji berou jako nejlepší

RUCE

- kolektivní poezie
- lidské ruce – symbol práce, ale i lásky
- na základě této sbírky F. Bílek dělal plastické studie rukou a také tuto sbírku ilustroval

Katolická moderna

- psali hlavně kněží
- chtěli literaturu kněžích vytrhnout z církevních dogmat
- měli vlastní programové prohlášení – almanach

POD JEDNÍM PRAPOREM – chtěli v něm ukázat, kam až se církevní literatura může posunout (vždy ale nad vším stál Bůh)

- jako hnutí se moc neuchytili a tak hlavně překládali
- představitelé: K. D. Lutínov; S. Bouša, X. Dvořák

Impresionismus v literatuře

- literární impresionismus se projevil především posílením lyrčnosti a hudebností verše.
- tematicky se orientoval na intimní a přírodní poezii. Dále došlo k vyjadřování v náznacích, popisování emocí a nálad. To samozřejmě vedlo k jistému sblížení se symbolismem.
- impresionismus se objevoval především v básních, kde lze poměrně dobře vystihovat nálady a pocity, pokud se objevil v próze nebo dramatu, byly u hrdinů také vyzdvihovány především jejich pocity a nálady, což nutně vedlo k chatrnosti děje, tato díla pak neměla úspěch.
- zástupci: Antonín Sova, Karel Hlaváček...

Symbolismus

- symbol měl umožnit čtenáři uhodnout tajemství ukryté v nitru věci
- v literatuře tyto představy vyjadřují nepřímo (metaforou)
- symbolismus zahájil prudký rozvoj básnické obraznosti, kladl velký důraz na hudebnost
- tyto prvky často vedly k nesrozumitelnosti a nepochopitelnosti jejich náznaků
- u nás byl hlavním propagátorem symbolismu časopis MODERNÍ REVUE
- významným prvkem jejich poezie byl volný verš, který používali pravděpodobně jako první
- v literatuře chce básník svým dílem především zapůsobit, nezáleží mu na plném pochopení.
- básníci se snaží o hudebnost verše
- čeští spisovatelé: Otokar Březina, Karel Hlaváček, Antonín Sova, Viktor Dyk

Dekadence (charakteristika, časopis a představitelé)

- umělci se cítí fyzicky neuspokojení
- výlučnost – jsou přecitlivělí, neurotici
- únik do snového světa a k symbolům
- tanec = symbol života => femme fatale (Salome) biblická tančnice, která požadovala hlavě Jana Křtitele
- Salome vyl i častý námět spisovatelů, i malířů
- maska = člověk může za maskou schovat mnoho věcí
- osudové ženství
- velká mystifikace – objevují se vize zhroucení světa
- těžko se odlišuje od symbolismu
- odmítání realismu, naturalismu, velký individualismus
- proudy:
  - nostalgický
  - snový
  - kosmické vize

česká

- scházeli se kolem časopisu **MODERNÍ REVUE**
  - byly v něm odmítány téměř všechny dosavadní představy o literatuře
  - zdůrazňoval se ideál svobodného, naprosto ničím nespoutaného jedince
- z počátku byla velmi proti měšťácká

Arnošt Procházka – vydavatel; semkli se kolem něj všichni autoři; řídil Moderní revue; překládal; organizoval

Karel Hlaváček

- hlavní básník české dekadence
- VŠ nedokončil (umprum) z finančních důvodů
- silně ovlivnil generaci básníků po 1. sv. válce
- typické pro něj je barevnost a hudba
- tvořil zajímavé obrazy a vize
- slova často opakoval – snaha o monotónnost
- vybíral slova zvukově podobná, ale s jiným významem

SOKOLSKÉ SONETY – první básnická sbírka

- většinou se jedná o apelativní verše, ale jsou zde i dekadentní a impresionistické rysy

POZDĚ K RÁNU – soubor lyrických básní; sbírka je typickou ukázkou českého symbolismu

- sbírka je zajímavá svoji zvukovou stavbou a melodií – tohoto dosahuje opakování slov a zvláštním rýmem
- v těchto básních se snaží čtenáři vsugerovat nějakou náladu, využívá k tomu zvuku slov
- často ukazuje neskutečnou krajinu v době přechodu dne a noci
- básně jsou melancholické a smutné

MSTIVÁ KANTILÉNA

- věnováno historické události: revolta a vzpoura člověka
- střídání obrazů, historie a mrtvých
- básně jsou psány z pohledu člověka, který je ponechán napospas hladu
- symbol nachází postavách tzv. gézů – tj. zchudlým potomků nizozemské šlechty z 16. stol.

Jiří Karásek ze Lvovic

- vlastním jménem Josef Karásek – jméno si vybral podle renesančního matematika
- měl mnoho zájmů, sbíral rukopisy, obrazy, knihy a grafické listy – vše měl uloženo v Tyršově domě
- vystudoval gymnázium, stal se úředníkem a poté ředitelem poštovního muzea (po zbytek života)
- zemřel opuštěný a zapomenutý
- psal výtvarné kritiky a eseje

ZAZDĚNÁ OKNA – dekadentní básnická sbírka – chtěl šokovat měšťáka, bylo ale cenzurou staženo

SODOMA – básnická sbírka – základem byl sen, monotónnost básní, smrt, zánik, sexuální perverznost

GOTICKÁ DUŠE – román bez hrdiny – mladík se toulá po Praze a stíny v něm evokují sny a vzpomínky

